

Müstəqilliyin və dövlətçiliyin tərənnümçüsü

Müstəqilliyimizin yaşadı, Xalq Cümhuriyyətinin yadigarı, dövlətçilik ideallarının tərənnümçüsü, klassik və milli mətbuat ənənələrimizin daşıyıcısı... Bu gün ilk dəfə işıq üzü görməsinin 104-cü ili tamam olan "Azərbaycan" qəzeti milli mətbuatımızın, bütövlükdə Azərbaycanın tarixində bu cür tanınır, belə qəbul olunur.

Amma vaxtilə müstəqilliyimizi təmin edən azadlıq mücahidlərinin, milli ruhlu ziyalılarımızın əsasını qoyduqları bu qəzeti mətbu orqanlar arasında fərqləndirən başqa məqam da var. Bu, "Azərbaycan"ın onu təsis edən cümhuriyyətlə eyni taleyi bölüşməsi, bolşevik işğalından sonra 70 il məhbəs həyatı yaşamasıdır. 1920-ci ildə sovet hakimiyyəti "Azərbaycan"ı dövrün digər qəzetləri kimi yalnız ləğv etməklə kifayətlənməmişdi, həm də onu həbsə atmışdı...

Taleyinə "məhkumluq" yazılmış qəzet

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaradıqdan bir qədər sonra onun yeritdiyi siyasi kursun, qərar və göstərişlərin, görülən və görülməli işlərin xalqa çatdırılmasına imkan verən, kütləvi savadsızlıq şəraitində geniş maarifləndirmə işi aparən, milli dövlətçilik şüurunun formalaşmasına əsaslı təsir göstərən mətbu orqana ciddi ehtiyac duyulurdu. Bu məqsədlə 1918-ci il iyulun 3-də "Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin xəbərləri"nin nəşrinə başlamaq barədə qərar qəbul edilmişdi. Ancaq bu da qanəedicilənməmiş, hökumət "Azərbaycan" adlı qəzetin nəşrinə başlamaq barədə tarixi qərar vermişdi.

"Azərbaycan" qəzetinin ilk sayı Bakının erməni-bolşevik işğalından azad edilən tarixi bir gündə - 1918-ci il sentyabrın 15-də işıq üzü görmüşdü. "Dünən gecə Azərbaycan Cümhuriyyəti hökuməti adına Qafqaz İslam Ordusunun komandanı Nuru paşa həzrətləri tərəfindən belə bir teleqram gəlmişdir: Bakı şəhəri 15.09.18, saat 9-a işləmiş igid ordu hissələrimiz tərəfindən azad edildi", - deyərək yazan "Azərbaycan" qəzeti qəlbləri coşdurən, ürəkləri rıq-qəto gətirən bu müjdəni fərəhlə yaydı. Beləcə, müstəqil dövlətin rəsmi qəzetinin əsası qoyuldu.

Bakının işğaldan azad olunmasından sonra "Azərbaycan" qəzetinin redaksiya heyəti 1918-ci il sentyabrın 25-də Nazirlər Şurası və dövlət idarələri ilə bərabər Gəncədən Bakıya köçmüşdü. Qəzetin Gəncədə 4 sayı işıq üzü görüb. İlk saylarının materiallarında imzalar olmasa da, qəzetin hazırlanmasında Üzeyir bəy Hacıbəylinin, Ceyhun bəy Hacıbəylinin, Şəfi bəy Rüstəmbəylinin böyük xidmətləri vardı.

"Azərbaycan" qəzeti yarandığı gündən dövlət qəzeti funksiyasını yerinə yetirmiş, sözün tam mənasında, Azərbaycan dövlətçiliyinin mövqeyində durmuş, Xalq Cümhuriyyətinin milli maraq və siyasətini əks etdirmiş, xalqı bu dövlət ətrafında sıx birləşdirməyə çalışmışdır. Azərbaycan istiqlalının müdafiəsi, müstəqilliyimizin və milli ruhun təbliği ideyası qəzetin ümumi siyasi xəttini təşkil etmişdir. Bütövlükdə "Azərbaycan" qəzetinin ideya əsasını azərbaycançılığın milli dövlətçilik və istiqlalçılıqla vəhdəti idi. Elə bu fəaliyyəti ilə qəzet yarandığı mühtit, dərc olunduğu dövrün tarixi salnaməsinə çevrilmə, milli istiqlal məfkurəsinin inkişafında, milli şüurun təkamülündə misilsiz xidmətlər göstərmişdir.

Eyni zamanda öz dəst-xətti ilə seçilən "Azərbaycan" milli jurnalistikamızın müttərəqqi ənənələri üzərində təşəkkül tapan və cəmiyyətin milli və bəşəri dəyərlər üzərində maariflənməsinə çalışan nəşr idi. Belə ki, qəzet cümhuriyyətin müttərəqqi ideyalarını yüksək səriştə ilə təbliğ etməklə yanaşı, hər tərəfi bürümüş cəhəltə, geriliyə və milli ideya düşmənlərinə qarşı cəsarətlə mübarizə aparmışdır.

Xalqın qəzeti

"Azərbaycan" rəsmi dövlət qəzeti kimi yaranmışdı və parlamentin orqanı idi. Həm də dövrün digər mətbu orqanları ilə müqayisədə çox gənc idi. Amma buna baxmayaraq, az müddətdə zəmanəsinin güzgüsünə çevrilən qəzet bunun sayəsində geniş oxucu auditoriyası qazana bilmiş, dövrünün geniş oxucu auditoriyasına malik nəşrinə çevrilmişdi. Ömrünü, yaradıcılığını xalqın azadlığına, yüksəlişinə və

maariflənməsinə həsr etmiş Üzeyir bəy Hacıbəyli, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Mirzəbala Məmmədzadə, Xəlil İbrahim, Əhməd Cavad, Ömər Faiq Nəmanzadə, Məhəmmədəğa Şahtaxtı, Firudin Köçərli, Cəfər Cabbarlı, Abdulla Şaiq kimi ziyalıların "Azərbaycan"ın səhifələrində müxtəlif mövzularda çıxış etmələri də qəzetin oxunaqlı olmasını təmin etmiş mühüm nüanslardan biridir. Bu imzalar göstərir ki, "Azərbaycan" qəzeti qısa ömründə ətrafına dövrünün ən qabaqcıl ziyalılarını, ictimai xadimlərini, millət fədailərini toplağağı bacarmışdı. Məhz bu ziyalıların sayəsində geniş oxucu auditoriyası toplayan "Azərbaycan" yarandığı mühtit, fəaliyyət göstərdiyi dövrün tarixi salnaməsinə çevrilmiş, milli məfkurənin və milli şüurun təkamülünə sədaqətlə xidmət etmişdi.

Rəsmi dövlət nəşri olmaqla yanaşı, "Azərbaycan" qəzeti milli problemləri, insanları narahat edən məsələləri işıqlandırmaqla bir növ xalq tribunası rolunu da öz üzərinə götürmüşdü. Bunu qəzetin ADA Universiteti tərəfindən transliterasiya olunmuş variantı ilə tanışlıq da göstərir. Qeyd edək ki, özündə tariximizin parlaq səhifələrini əks etdirən "Azərbaycan" qəzetinin bir mənbə kimi dərindən və hərtərəfli tədqiqi, orada yer alan materialların bugünkü və gələcək nəsillər üçün daha rahat şəkildə əlçatanlığının təmin edilməsi məqsədilə ADA Universitetinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə qəzetin ərəb əlifbasından latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına çevrilməsi həyata keçirilib.

"Azərbaycan" qəzeti bu xeyirxah təşəbbüsə dəstək olaraq həm də əlçatanlıq mənasında həmin qəzet nömrələrini yəndən öz səhifələrində çap edir. Transliterasiya edilmiş həmin nömrələrdəki materiallarla tanış olmaq kifayətdir ki, "Azərbaycan"ın qısa müddətdə cəmiyyətin güzgüsünə çevrildiyini, xalqın qəzeti olduğunu öyrənəson. Qəzet öz səhifələrində yalnız Xalq Cümhuriyyətinin siyasi həyatını, Azərbaycan hökumətinin qərarlarını, parlament üzvlərinin məqalələrini deyil, ölkənin ictimai, sosial-iqtisadi və mədəni həyatı ilə bağlı məsələləri, o cümlədən insanları narahat edən problemləri işıqlandırır. Bakıda və bölgələrdə baş verən hadisələrin təfərrüatları, müxtəlif təhlillər qəzetdə öz əksini tapıb.

"Azərbaycan"ı həbs edib, redaksiyasını "Kommunist"ə verdilər

"Azərbaycan" qəzeti konkret hansısa siyasi sinfin, partiyanın və ya sosial təbəqənin deyil, Azərbaycan dövlətinin rəsmi mətbu orqanı idi. Ona görə də Xalq Cümhuriyyəti dövründə fəaliyyət göstərən mətbu orqanlar arasında xalqımızın dövlətçilik maraqlarının, müstəqillik ideyalarının və demokratik dəyərlərinin təbliğatçısı olması ilə fərqlənirdi. Sovet dövründə bu qəzetin cəmi bir nömrəsini vərəqləmək kifayət edərki ki, Azərbaycanın müstəqil dövlətçiliyi barədə dolğun informasiya ala biləson.

Buna görə də bolşeviklər Azərbaycanı işğal edərkən dərhal və təxirəsalımadan atdıqları addımlardan biri "Azərbaycan" qəzetinin dərcinin dayandırılması olmuşdu. 1920-ci il aprelın 28-də - Azərbaycanın işğal olunduğu gün bolşeviklər "Azərbaycan"ın redaksiyasına gəlmiş, qəzetə rəhbərliyi həyata keçirən Üzeyir bəy Hacıbəyliyə vəzifədən azad etmişdilər. Elə həmin gündən "Azərbaycan"ın redaksiyasında və maddi bazasının əsasında Əliheydər Qarayevin redaktorluğu ilə xalqımız üçün yad olan siyasi kursun, Azərbaycanı işğal edən bolşeviklərin ideoloji təbliğatçısı funksiyasını daşıyan "Kommunist" qəzetinin nəşrinə başlanılmışdı.

Xatırladaq ki, hələ çar Rusiyasının əsarətində olduğumuz vaxt azərbaycanlı ziyalıları dəfələrlə "Azərbaycan" adı ilə qəzet nəşr etmək istəsələr də, hakimiyyət orqanları bu ideyanın həyata keçməsinin qarşısını almış, bu adda mətbu orqanın fəaliyyətinə imkan verməmişdilər. Çünki buna imkan vermək Azərbaycan adında bir məmləkətin varlığını etiraf etmək idi.

Bolşeviklər də eyni siyasəti yürütdülər. Lakin onlar "Azərbaycan" qəzetinin yalnız nəşrinin dayandırılması ilə kifayətlənmədilər, həm də adını belə çəkməyi qadağan etdilər. Bu qadağa ilə "Azərbaycan"ı həbsə atan bolşeviklərin məqsədi belə bir nəşrin mövcudluğunu yaddaşlardan silmək, mətbuat tarixi ilə bağlı araşdırmalarda onun öyrənilməsinin və tədqiq

edilməsinin qarşısını almaq idi. Çünki bununla istər-istəməz Azərbaycanın nə vaxt sa müstəqil dövlət olduğunu da demək lazım gələcəkdi. Bu mənada çarizm dövründə olduğu kimi, sovet hakimiyyəti illərində də "Azərbaycan" adlı qəzetin nəşrinə imkan verilməməsinin əsasında xalqımızın dövlət müstəqilliyini inkar etmək məramı dayanırdı.

Azərbaycanın sovet Rusiyası tərəfindən işğalından sonra qəzetin dərci dayandırılma da, onun mətbəəsində bolşevik ideologiyasını təbliğ edən bir nəşrin dərcinə başlanılma da, "Azərbaycan" xalqımızın ictimai şüurunda istiqlal düşüncəsinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində böyük işlər görə bildi. Təsədüfi deyil ki, "Azərbaycan" qəzeti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyətinin mətbu salnaməsidir. Qəzetin 1918-1920-ci illərdə işıq üzü görmüş 443 nömrəsində Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin həyatında, bütövlükdə müstəqil Azərbaycanda baş vermiş bütün hadisələr və proseslər özünün layiqli əksini tapmışdır.

Müasir Azərbaycanın ensiklopedik salnaməsi

"Azərbaycan" qəzeti milli mətbuatımızın tarixinə rəsmi dövlət qəzeti, dövlətçilik və müstəqillik ideyalarının təbliğini ləyaqətlə həyata keçirən mətbuat orqanı kimi həkk olunmuşdur. Azərbaycan itirilmiş dövlət müstəqilliyini XX əsrin sonlarında bərpa etdikdən sonra "Azərbaycan" qəzeti də yenidən işıq üzü gördü, varislik ənənəsini yaşadaraq bu ənənəyə sadıqlıq nümayiş etdirdi, müstəqil dövlətçiliyə sədaqətlə xidmətə başladı.

"Əsası 1918-ci ildə qoyulmuş "Azərbaycan" qəzeti müstəqil dövlətçilik tariximizdə öz yeri olan nəşrlərdəndir. Vaxtilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin rəsmi qəzeti kimi nəşr olunmuş "Azərbaycan" xalqımızın istiqlal mübarizəsində mühüm xidmətlər göstərmişdir. Məlum tarixi səbəblər üzündən AXC kimi "Azərbaycan" qəzetinin də ömrü uzun olmamışdır. Xalqımız əsrin əvvəllərində itirdiyi müstəqilliyini əsrin axırlarında bərpa etdiyi zaman "Azərbaycan" qəzeti də yenidən fəaliyyətə başladı və müstəqil Azərbaycan Respublikasının rəsmi dövlət qəzeti kimi ictimai həyatda layiqli yerini tutdu". Ulu Öndər Heydər Əliyevin 3 dekabr 1994-cü ildə - qəzetin 1000-ci nömrəsinin çapdan çıxması münasibətilə kollektivə ünvanladığı təbrik məktubundan olan bir neçə cümlədə "Azərbaycan" qəzetinin keçdiyi yol, gördüyü işlər yığcam şəkildə əksini tapmışdır.

Rəsmi dövlət qəzeti statusunu daşıyan "Azərbaycan" qəzeti öz sələfinin müəyyən etdiyi ənənələrə və prinsiplərə sadıqdır. Müstəqillik dövrünün ensiklopedik salnaməsi olan "Azərbaycan" qəzetində dövlətimizin həyata keçirdiyi siyasi xəttin geniş auditoriyaya çatdırılması, dövlətçilik maraqlarının və ümummilli məsələlərin işıqlandırılması əsas mövzulardır. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə böyük sürətlə yüksələn, torpaqlarını işğaldan azad edən ölkəmizin uğurlarını dünyaya çatdırmaq, dövlət siyasətini təbliğ etmək üçün qəzet peşəkar və qətiyyətli fəaliyyət nümunəsini ortaya qoyur. Bunlarla yanaşı, milli-mənəvi dəyərlərimizin, vətənpərvərlik hisslərinin, ən müxtəlif sahələrdəki nailiyyətlərimizin təbliği, habelə insanları narahat edən problemlərin işıqlandırılması qəzetin diqqət yetirdiyi məsələlərdir.

Bu gün "Azərbaycan" qəzetinin 104 yaşı tamam olur. Artıq ikinci ildir ki, qəzet yaradılmasının ildönümünü əvvəlki dövrlərlə müqayisədə daha yüksək ovqatda qarşılayır. Çünki "Azərbaycan"ın 30 ilə yaxın müddətdə bir nömrəsində belə diqqətdən kənar saxlamadığı ümummilli məsələ artıq öz həllini tapıb: torpaqlarımız azad olunub, respublikamızın ərəzi bütövlüyü bərpa edilib. İndi "Azərbaycan" öz səhifələrində Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin müəllifi olduğu tarixi Zəfərin, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə aparılan möhtəşəm quruculuğun salnaməsini yaradır. Aradan onilliklər, qərinhələr, əsrlər ötcək və "Azərbaycan" qəzeti dövrümüzün müfəssəl salnaməsi kimi bugünkü uğurlarımızı, keçdiyi-miz inkişaf yolunu olduğu kimi gələcək nəsillərə çatdıracaqdır.

*Rəşad CƏFƏRLİ,
"Azərbaycan"*